

Handläggare
Anna Palén
Telefon: 08 508 15 029

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2022-09-01

Remiss av Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott (SOU 2022:37)

Svar på remiss från kommunstyrelsen i Stockholms kommun
dnr KS 2022/792

Förvaltningens förslag till beslut

1. Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har överlämnat en remiss till Skarpnäcks stadsdelsnämnd gällande delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott* (SOU 2022:37).

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. För att få en heltäckande bild har även kommuner och arbetslöshetskassor inkluderats i utredningens kartläggning och förslag.

Övergripande för utredningen har översynen syftat till att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. I delbetänkandet har särskilt fokus varit att titta på den senare delen av processen, det vill säga hur misstänkta bidragsbrott kan hanteras mer effektivt.

Som ett komplement till det straffrättsliga systemet framgår det av delbetänkandet att det bör införas ett system med administrativa sanktionsavgifter. En sanktionsavgift, som motsvarar 25 procent av det belopp som har eller skulle ha betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt, ska enligt den nya lagen beslutas av samma statliga myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor och gälla samma ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. En avgift ska dock inte tas ut i vissa situationer.

Ett system med administrativa sanktionsavgifter kommer inledningsvis leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Utredarna redogör för att staten bör ersätta kommunerna för deras ökade kostnader och lämna bidrag till arbetslöshetskassorna så att de får ersättning för sina ökade kostnader. Sanktionsavgifterna ska enligt förslaget dock tillfalla staten

Förvaltningen är av uppfattningen att det är positivt att se över arbetssätt och metoder samt gällande lagstiftning för att förebygga och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Förvaltningen är samtidigt av uppfattningen att en sanktionsavgift troligen inte kommer tillföra något väsentligt för förvaltningen förutom högre handläggningskostnader. Det felaktigt utbetalda biståndet återkräver förvaltningen med stöd av 9 kap. 1 § SoL och lagstöd att fullfölja hela återkravs- och FUT-processen (handläggningsprocess avseende felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd) menar förvaltningen redan finns.

En sanktionsavgift så som det beskrivs lägger en stor arbetsuppgift på kommunen, där sanktionsavgiften slutligen betalas till staten. Förvaltningens ställer sig frågande till nyttan för kommunen om förslaget går igenom.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har yttrat sig i ärendet och föreslår till nämnden att detta tjänsteutlåtande överlämnas som remissvar.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har överlämnat en remiss till Skarpnäcks stadsdelsnämnd gällande delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott* (SOU 2022:37).

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har yttrat sig i ärendet och föreslår till nämnden att detta tjänsteutlåtande överlämnas som remissvar.

Övriga remissinsatser är Stadsledningskontoret, Arbetsmarknadsnämnden, Socialnämnden, Äldrenämnden, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd samt Södermalms stadsdelsnämnd.

Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 30 augusti 2022. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har dock begärt uppskov som beviljats och har till den 2 september 2022 att inkomma med svar till Kommunstyrelsen.

Ärendet

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, studiestödsnämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. För att få en heltäckande bild har även kommuner och arbetslöshetskassor inkluderats i utredningens kartläggning och förslag.

Utredningen – som antagit namnet 2021 års bidragsbrottsutredning – har överlämnat delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott, administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott* (SOU 2022:37).

Övergripande för utredningen har översynen syftat till att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv hantering för att minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. I delbetänkandet har särskilt fokus varit att titta på den senare delen av processen, det vill säga hur misstänkta bidragsbrott kan hanteras mer effektivt.

Brott mot välfärdsystemen, oavsett om det rör sig om organiserad brottslighet eller brott utförda av enskilda individer, riskerar att urholka tilliten till välfärdssystemen och hota förtroendet för välfärdssamhället. För att upprätthålla legitimiteten krävs att rätt ersättning kommer rätt person och rätt företag till del. Bidragsbrott behöver förebyggas, upptäckas och beivras. Kartläggningen visar att endast en liten andel av de misstänkta bidragsbrott som i dag anmäls leder till lagföring. Många felaktiga utbetalningar som beror på att den enskilde lämnat oriktiga uppgifter eller inte anmält ändrade förhållanden leder inte till någon reaktion från samhället.

För att öka incitamenten för den enskilde att göra rätt och upprätthålla en brottsavhållande effekt behöver dagens hantering av misstänkta bidragsbrott bli snabbare och effektivare. Utredarna menar att det – som ett komplement till det straffrättsliga systemet – därför bör införas ett system med administrativa sanktionsavgifter som hanteras av de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna.

Ett effektivt och proportionerligt sanktionssystem

En sanktionsavgift ska enligt den nya lagen beslutas av samma statliga myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor och gälla samma ekonomiska förmåner och stöd som omfattas av bidragsbrottslagen. Avgiften ska kunna tas ut av både juridiska och fysiska personer. För att en avgift ska kunna tas ut förutsätts att den

enskilde har lämnat en oriktig uppgift eller har underlåtit att fullgöra sin skyldighet att anmäla ändrade förhållanden, och att detta har lett till, eller hade kunnat leda till, en felaktig utbetalning. Om förutsättningarna för att ta ut en avgift är uppfyllda, ska ett beslut om sanktionsavgift fattas, under förutsättning att något reglerat undantag inte är aktuellt.

Sanktionsavgiften motsvarar 25 procent av det belopp som har eller skulle ha betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt. Denna nivå bedömer utredarna som kännbar på ett sätt som främjar den preventiva effekten, utan risk att bli kontraproduktiv.

En avgift ska dock inte tas ut i vissa situationer. För det första ska den enskilde inte bli föremål för dubbla prövningar. En överträdelse ska alltså leda till antingen ett straff eller en sanktionsavgift. Andra situationer då en sanktionsavgift inte får tas ut är när en oriktig uppgift är uppenbart orimlig eller har rättats av den enskilde. Det kan även vara så att uppgiften har lämnats av någon i egenskap av exempelvis god man eller förvaltare. En sanktionsavgift får inte heller tas ut om avgiften avser ett obetydligt belopp.

En sanktionsavgift kan vidare få stora konsekvenser för den enskilde, särskilt om han eller hon redan befinner sig i en ekonomiskt eller socialt utsatt situation. Det finns därför möjlighet för den som beslutar om en sanktionsavgift att i det enskilda fallet sätta ner avgiften om det skulle vara oskäligt att ta ut den med fullt belopp. Omständigheter som kan leda till att en sanktionsavgift sätts ner är till exempel ålder, hälsa eller liknande förhållanden, men även oskäligt dröjsmål i handläggningen hos den beslutande aktören kan leda till nedsättning. Barnets bästa ska alltid beaktas.

Beslut om sanktionsavgift får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Vid handläggningen av ärenden om sanktionsavgift och vid överklagande av beslut ska förvaltningslagen (2017:900) tillämpas.

Ekobrottsmyndigheten får ansvaret för brottsutredningarna. Genom att de enklare bidragsbrotten möts av en snabb reaktion från samhället i form av en sanktionsavgift, kan rättsväsendets resurser koncentreras till att bekämpa de allvarliga och mer svårutredda bidragsbrotten. Att den straffrättsliga sanktionen ersätts av en sanktionsavgift för mindre allvarliga överträdelser innebär inte att några bidragsbrott avkriminaliseras. I stället blir det en skärpning i och med att fler överträdelser kommer att mötas av en sanktion. Allvarligare överträdelser som grova bidragsbrott och brott som rör belopp som överstiger ett halvt prisbasbelopp, ska även i

fortsättningen kunna leda till en straffrättslig sanktion och även i fortsättningen hanteras av brottsutredande myndigheter.

En effektivare hantering

I dag är ansvaret för att utreda bidragsbrott uppdelat på Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Med det administrativa sanktionssystem som föreslås blir det i fortsättningen inte samma mängdhantering av enklare bidragsbrott som fallet är i dag för Polismyndigheten. Sådana ärenden kommer som utgångspunkt att hanteras inom det administrativa sanktionssystemet. I stället blir det de allvarligaste bidragsbrotten som blir kvar att hantera i det straffrättsliga spåret. Utredarna föreslår att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas till Ekobrottsmyndigheten och att förundersökningar där bedrivs under ledning av åklagare.

Konsekvenserna av förslagen

Det administrativa sanktionssystemet bedöms på sikt ha en preventiv effekt och leda till att antalet felaktiga utbetalningar minskar. Ett system med administrativa sanktionsavgifter kommer dock inledningsvis leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna. Staten bör ersätta kommunerna för deras ökade kostnader och lämna bidrag till arbetslöshetskassorna så att de får ersättning för sina ökade kostnader.

Sanktionsavgifterna ska enligt förslaget tillfalla staten. Intäkterna från det administrativa sanktionssystemet kommer att minska efterhand i takt med att antalet felaktiga utbetalningar minskar.

Utredarna föreslår att förslagen i första hand ska finansieras genom att ytterligare resurser tillskjuts de berörda myndigheterna. I andra hand bör förslagen finansieras genom att anslagsmedel överförs som en varaktig omfördelning av medel från samtliga statliga myndigheters förvaltningsanslag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ och familjestöd. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet 2022-08-25

Förvaltningens synpunkter och förslag

Stockholms stad har under många år bedrivit ett aktivt arbete kring felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd, benämns fortsatt som FUT, samt bidragsbrott. Detta arbete handlar både om att förebygga FUT och att utreda FUT.

Ekonomiskt bistånd utgör samhällets yttersta skyddsnet och kan beviljas till den individ vars behov av försörjning inte kan tillgodoses på annat sätt. För att behålla legitimiteten och förtroendet för välfärdssystemet är det viktigt att bedömningen av biståndsbehov bygger på korrekta uppgifter och att rätt bistånd betalas ut till rätt person.

Om det i ett ärende uppkommer misstanke om att bistånd har beviljats på felaktiga grunder eller till en felaktig summa ska denna information lämnas för utredning till förvaltningens utredare av felaktiga utbetalningar. En utredning om misstänkt FUT inleds med stöd av 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) och syftar till att klargöra huruvida det har skett en felaktig utbetalning eller inte, samt huruvida det finns grund för beslut om att återkräva det felaktigt utbetalda biståndet enligt 9 kap. 1 § SoL

Om individen inte frivilligt betalar tillbaka det felaktigt utbetalda biståndet kan förvaltningen utreda individens betalningsförmåga och om betalningsförmåga bedöms finnas kan en ersättningstalan göras till förvaltningsrätten med stöd av 9 kap. 3 § SoL för att på detta sätt och med ett eventuellt stöd av Kronofogdemyndigheten återkräva det felaktigt utbetalda biståndet.

Förvaltningarna har en skyldighet att göra en polisanmälan om det kan misstänkas att ett bidragsbrott har begåtts. En anmälan görs i de fall då det finns en välgrundad anledning att anta att brott har begåtts. Det innebär att förvaltningen gör en uppsåtsbedömning i syfte att sälla bort fall där det står helt klart att inget brott har begåtts. I de fall där förvaltningarna polisanmäler misstänkta bidragsbrott finns ofta koppling till annan brottslighet.

Under 2021 har totalt 247 stycken beslut om att återkräva FUT registrerats i Stockholms stad, motsvarande ett belopp om totalt ca 6,7 miljoner kronor. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning avsåg 28 av dessa, med ett totalt återbetalningskrav på 1 191 416 kr. Detta innebär dock inte att förvaltningen fått tillbaka motsvarande summa.

Det är ett mycket omfattande arbete för stadens FUT-utredare att sammanställa och skriva en polisanmälan. Under 2021 jämfört med tidigare år har antalet polisanmälning i staden ökat. Detta kan bland annat förklaras av att man tillsatt förstärkta resurser inom FUT-arbetet.

Statistik i *Rapport över arbetet mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Stockholms stad 2021* åskådliggör de positiva effekter som ett aktivt FUT-arbete medför i Stockholms stad, främst i form

av att felaktigt bistånd hindras från att fortsatt utbetalas och att personer i stor utsträckning återbetalar det bistånd som de beviljats på felaktiga grunder.

Förvaltningen är av uppfattningen att det är positivt att se över arbetssätt och metoder samt gällande lagstiftning för att förebygga och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Förvaltningen är samtidigt av uppfattningen att en sanktionsavgift troligen inte kommer tillföra något väsentligt för förvaltningen förutom högre handläggningskostnader. Det felaktigt utbetalda biståndet återkräver förvaltningen med stöd av 9 kap. 1 § SoL och lagstöd att fullfölja hela återkravs- och FUT-processen menar förvaltningen redan finns.

Införandet av sanktionsavgiften kan göra att det blir mer kännbart för individen, och kan eventuellt ha en avskräckande effekt. Det blir dock ytterligare en avgift som läggs ovanpå återkravet på en målgrupp som generellt redan befinner sig i en ekonomisk och/eller socialt utsatt situation.

Förvaltningen ser vidare att det föreslagna systemet - samtidigt som det avlastar rättsväsendet - lägger en stor arbetsuppgift på kommunen där sanktionsavgiften slutligen betalas till staten. Förvaltningens ställer sig utifrån ovanstående frågande till nyttan för kommunen om förslaget går igenom.

Karin Bülow
Tf. Stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Bilagor

1. Följebrev remiss från kommunstyrelsen Stockholms stad
2. Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, T.f förvaltningschef	2022-08-30